

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-334-7-18>

THE CONCEPT OF METHODS OF PROTECTION IN THE ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS OF UKRAINE

ПОНЯТТЯ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Gorbalinskyi V. V.   **Горбалінський В. В.**

*Candidate of Philology Science,
Professor at the Department of General
Legal Disciplines
Dnipropetrovsk State University of Internal
Affairs
Dnipro, Ukraine*

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри загальноправових
дисциплін
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Захист суб'єктивних прав і інтересів осіб у сфері публічно-правових відносин є реакцією на порушення права чи інтересу. При цьому захист суб'єктивних прав та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин завжди здійснюється у певній формі захисту, яку обрала особа і реалізується з використанням певних способів захисту. Під цими способами, як правило, розуміються закріплені законом заходи матеріально-правового характеру, які мають примусовий характер. Вони призначені для припинення правопорушення, відновлення порушених прав та інтересів особи і для здійснення впливу на особу правопорушника.

У частині 1 статті 5 КАС України законодавець встановлює, що кожна особа має право звертатися до суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або законні інтереси. У частині 2 цієї статті визначені способи, за допомогою яких суд може здійснити захист її прав та інтересів, які були порушені суб'єктом владних повноважень.

Питання щодо судового захисту суб'єктивних прав та інтересів у сфері публічно-правових відносин залишається дуже актуальним, оскільки недосконалість правового регулювання створює численні проблеми при застосуванні передбачених цими нормами способів захисту, позбавляє їх ефективності та значно ускладнює судовий захист порушених прав та інтересів осіб у сфері спірних публічно-правових відносин [1].

Як зазначає Ю. Д. Притика, захист прав може бути визначений як юридична діяльність, спрямована на усунення перешкод на шляху здійснення суб'єктами своїх прав та припинення правопорушення,

відновлення положення, що існувало до правопорушення. визначення поняття захисту прав через поняття діяльності дає можливість точніше встановити підстави і мету захисту, проаналізувати окремі види дій (діяльності) із захисту прав, а також виявити взаємозв'язок їх та єдність. Ці ж причини спонукають вчених юристів застосовувати подібні критерії при визначенні поняття способу захисту прав. Способи захисту прав – це передбачені законом дії, що безпосередньо спрямовані на захист прав. Вони є завершальними актами захисту у вигляді матеріально-правових дій або юрисдикційних дій, спрямованих на усунення перешкод на шляху здійснення суб'єктами своїх прав (інтересів) або на припинення правопорушення, відновлення положення, що існувало до правопорушення. Саме застосування конкретного способу захисту порушеного або оспорюваного права (інтересу) є метою і результатом діяльності із захисту прав [2, с. 17].

В юридичній літературі та в судовій практиці вживаними є поняття «форми захисту», «засоби захисту» та «способи захисту». Однак єдиного розуміння змісту цих понять, особливостей їх співвідношення між собою не має. Дуже часто ці поняття між собою вживаються як рівнозначні, суміжні категорії. Також у юридичній літературі «спосіб захисту» розглядається як матеріально-процесуальний захід, захід примусу, вид вимоги, процес відновлення права, дія суб'єкта захисту тощо. Одна із причин цього пов'язана з відсутністю у законодавстві тлумачення терміну «спосіб захисту», що породжує серед науковців чисельні дискусії, а серед практикуючих юристів проблеми під час здійснення судочинства з розгляду публічно-правових спорів.

На нашу думку не слід плутати між собою «форми» і «способи» захисту, а також «засоби» і «способи» захисту. На нашу думку, ці поняття, хоча і мають спрямованість на захист суб'єктивного права чи інтересу, однак вони по своїй суті означають різні дії із захисту суб'єктивних прав та інтересів. Ці поняття є складовими елементами загальної системи захисту суб'єктивних прав осіб та інтересів у сфері публічно-правових відносин.

Так у науці способи захисту розуміють як різновид засобів примусу (Г. В. Чурпіта, О. П. Кулініч). З такими твердженнями можемо погодитися частково, адже способи захисту не несуть не мають прямого примусового спрямування (на відміну від заходів адміністративного примусу), їх мета припинити правопорушення шляхом зобов'язання (припису) для іншої особи прийняти інше рішення, чи вчинити дію чи утриматися від вчинення дій. Можна вести мову про їх певним чином опосередкований примусовий характер. Отже, розуміння способів захисту прав як різновиду примусу звужує їх правову природу і не розкриває повною мірою їх сутність. Особа самотійно, на власний

розсуд обирає спосіб захисту у межах відповідної форми захисту, яку також обирає самостійно, а вже компетентні суб'єкти наділені повноваженнями застосовувати відповідні заходи примусу, якщо для цього є підстави.

Наприклад, інші вчені здійснюють ототожнення «форм» і «способів» захисту. З такими твердженнями ми не можемо погодитися, адже форма захисту представляє собою процесуальну, юрисдикційну діяльність яка спрямована на захисту суб'єктивного права чи інтересу.

Багатьма вченими також здійснюється ототожнення понять «спосіб захисту» та «засіб захисту». У цьому аспекті цілком слушно зазначає Ю.Д. Притика з цього приводу, що «засобом» захисту є дія, що здійснюється шляхом волевиявлення (вимоги) заінтересованої особи про необхідність здійснення захисту, і яку адресовано іншим суб'єктам [2, с. 17].

На нашу думку, під способом захисту в адміністративному судочинстві слід розуміти матеріально-правову вимогу, яка передбачена у законі, і яка забезпечує поновлення порушеного права чи інтересу особи у публічно-правових відносинах. Судовий захист суб'єктивного права та інтересу особи від незаконних рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень реалізується у певних способах захисту.

Література:

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
2. Притика Ю.Д. Поняття і диференціація способів захисту цивільних прав. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2004. № 60-62. С. 16-19.